

İZMİR MÜZESİNDEKİ MESAFE TAŞLARI

MUHSİN YENİM

İ. – Env. no. 174 : Sütun şeklinde Romen Miltaşı.

Bu eser, müze envanterine aşağıdaki şekilde kaydedilmiştir : “Mermer sütun. 1926 yılında İzmir’deki askeri depodan getirilmiştir. Bir yüzünde 13, bir yüzünde 6, bir yüzünde de 6 satır yazı kalıntısı vardır”.

A. – TANIMLANMASI :

Gri-mavimtırak mermerden yontulmuş bu sütunun yukarı kısmı zedelidir; 10-15 cm. derinlikte birkaç parça kopmuştur. Yüksekliği : 1,62 m.; çapı : 0,58 m.dir.

Taşın yüzeyindeki yazıların büyük bir kısmı aşınmış ve silinmiştir. Harf kalınlıklarından anlaşıldığına göre aynı sütun üzerine çeşitli zamanlarda ve değişik boyutlarda iki Grekçe ve dört Latince yazıt kazılmıştır¹. Aynı konuda evvelce yapılmış yayımlar² nazarı itibare alınarak aşağıdaki şekilde restore edilmiş, eser üzerinde okunamıyan veya noksan olan kısımları parantez içinde gösterilmiştir.

a) *Birinci yazıt*, sütun tepesinin 0,57 m. aşağısından başlamakta ve 0,21 X 0, 76 m.lik bir alanı kaplamaktadır. Harf yüksekliği : 0,025 m.dir.

ΗΛΑΜΠΡΟΤΑ(ΤΗΚΑΙ ΠΡΟΤΗ)
ΤΗΣΑΣΙΑΣΚΑΙ Τ(ΡΙ)ΣΝΕΟΚΟΡΟΣ
ΤΟΝΣΕΒΑΣΤΟΝΣΜΥΡΝΑΙΟΝ
ΠΟΛΙΣΑΝΕΣΤ(Η)ΣΕΝΕΤΙ(Ι)ΑΝΘΥΠΑΤ(ΟΥ)
ΛΟΛΛΙΑΝΟΥΓΕΝΤΙΑΝΟΥ

Tercümesi : Asya eyaletinin en ünlüsü ve birincisi ve imparatorların üçüncü kez Neokor’u İzmir şehri, Prokonsül Lollianus Gentianus zamanında (bu yolu) ihya etti.

b) *İkinci yazıt*, birinci yazıtın üstünde yer almaktadır. Yazıtın yüksekliği : 0,51 m.; harf yüksekliği : 0,03 m.dir. Çok bozulmuş olan bu kitabe Le Bas tarafından aşağıdaki şekilde tamamlanmıştır³ :

Imp (eratori) Caes (ari) L (ucio) Septim) io (Severo A) rabico (Adiabe) nico

¹ Boeckhius tarafından (C. I. G. no. 3179) aynı sütun üzerinde daha fazla yazıtın bulunduğu ileri sürülmüştür. Biz, gözle yaptığımız inceleme sonunda ancak 6 yazıt tesbit edebildik. Estampajı alınmadan daha fazla bir şey söylemek mümkün değildir.

² Boeckhius, Corpus Inscriptionum Graecarum, II, Berlin 1843, no 3179; Le Bas, Inscriptions Grecques et Latines, II, Paris 1870, p. 10, no. 8.

³ Le Bas, op. cit. p. 10.

(P) a (rth) ico T(ribunicia) p(otestate) sextum Imp (eratori) XI co(n) s(uli) iterum p(atri) p(atriciae) et Imp (eratori) Caes (ari) M(arco) Aur(elio) Antonin(o) Aug(usto) et L(ucio) Septimio Getae Caes(ari) et Juliae (Augustae), matri (castrorum) (miliarium) sextum)

Tercümesi : Arap'ların, Adiaben'lerin, Parth'ların galibi, Tribunicia yetkisinin altıncı yılında, İmp. XI, ikinci def'a konsül, vatanın babası İmparator Sezar Lukius

Septimius Severus'a ve İmparator Sezar Markus Aurelius Antoninus Augustus'a ve Sezar Lukius Septimius Geta'ya ve ordugâhın anası İmparatoriçe Julia'ya (ithaf edildi). Mil 6.

c) Sütunun arka tarafında bulunan ve 0,055-0,06 m. yükseklikte iri harflerden oluşan *üçüncü yazıt* ise, tepeden itibaren 0,79 × 0,64 m. ölçüsünde bir alan içine kazılmıştır. Taş üzerindeki harf kalıntıları ve yazıtın tamamlanmış şekli şöyledir :

(ΑΥ)ΤΟΚΡΑΤΟΡ
(ΚΑ)ΙΣΑΡΛΟΥΚ(ΙΟΣ)
(ΕΥΣΕ)
ΒΗΣΕΥΤΥΧΗΣΣΕΒ
ΛΠΣΕΒΗΡΕΙΝΑΣΕΒ
(ΣΜ)ΥΡΝΗΣ
Μ Λ (ΕΚΤΟΝ)

(ΑΥ)ΤΟΚΡΑΤΟΡ (ΚΑ)ΙΣΑΡ ΛΟΥΚ(ΙΟΣ) [ΔΟΜΙΤΙΟΣ ΑΥΡΗΛΙΑΝΟΣ]Σ
(ΕΥΣΕ)ΒΗΣ ΕΥΤΥΧΗΣ ΣΕΒ(ΑΣΤΟΣ) [ΚΑΙ ΟΥ] ΛΠ(ΙΑ)ΣΕΒΗΡΕΙΝΑΣΕΒ -
(ΑΣΤΗ), [ΑΠΟ ΣΜ]ΥΡΝΗΣ ΜΙ(ΛΙΑΡΙΟΝ) ΕΚΤΟΝ

Tercümesi : Dindar, mutlu, şanlı İmparator Sezar Lukius Domitius Aurelianus ve İmparatoriçe Ulpia Severina İzmirden itibaren 6 mil (yolu ihya ettiler).

d) *Üçüncü yazıtın* sol yukarısındaki *dördüncü yazıt*, çok bozulmuş olmasına rağmen aşağıdaki şekilde restore edilmiştir⁴.

[D(omino) n(ostro) Dioclet] iano Par[th(ico) Max(imo) A] rm(enico) Max(imo) [P(io) F(elici) et d(omino)] n(ostro) Val(erio) [Maximiano] Carp(ico) Sarm(atiko) [P(io) F(elici)], [M(illiarium) sextum]

Tercümesi : Parth'ların, Ermeni'lerin galibi, dindar, mutlu efendimiz Diokletianus'a ve Karpat'luların, Sarmat'ların ga-

libi, dindar, mutlu efendimiz Valerius Maximianus'a (Mil 6).

e) *Beşinci yazıt*, dördüncü yazıtın solunda ve birinci yazıtın yukarısında, 0,58 × 0,41 m. ölçüsünde bir alan içinde yer almaktadır. Harf yüksekliği : 0,035 m.dir. Bu yazıtın taş üzerindeki harf kalıntıları ve restitüsyonu şöyledir⁵.

D D N N
C O N S T A N T I N I
M A X . V I C T O R I S
T R I V M F A T O R I S A C
S E M P E R A V G V S T I
— — — — —

⁴ Bak : Le Bas, op. cit. p. 10.

⁵ 1553 no.lu mesafe taşı ile karşılaştırınız.

ET CONSTANT I
ET CONSTANT I
NOBB CAESS
VI

Dominatorum nostrorum Constantini Max (imi) Victoris triumfatoris ac semper Augusti (et Constantini), et Constanti (i) et Constanti (s) nobilissimorum Caesarum, M(illiarum) sextum.

Tercümesi : Efendilerimiz muzaffer, şanlı ve ebedi İmparator Büyük Konstantin ve çok asil Sezar'lar Konstantin, Konstans ve Konstant tarafından. Mil 6.

f) Latince yazılmış *altıncı yazıt* ise, iri harfli Grekçe yazıtın solunda ve sütun tepesinden 0,46 m. uzaklıkta bulunmaktadır. Harf yükseklikleri 0,035-0,04 m. arasında değişen bu yazıt 0,30 × 0,39 m. ölçüsünde bir alanı doldurmaktadır :

DD NN
FL . VALENTINIANO
ET FL . VALENTI
VICTORRSP
AVGG

Dominis nostris Flavio Valentiniano et Flavio Valenti victoribus semper Augustis.

Tercümesi : Efendilerimiz Flavius Valentinianus'a ve Flavius Valentius'a, muzaffer, ebedi İmparatorlara.

B.- YAZITLARIN TARİHLENDİRİLMESİ

Yukarıda durumu ve özellikleri belirtilen bu sütun Roma Devrinde yapılan çeşitli yol onarımları esnasında tekrar kullanılmıştır. Üzerinde yer alan altı yazıt incelendiğinde aşağıdaki tarihlenme yazılabilir :

a) *Birinci yazıt* : Bu yazıt, Lollianus Gentianus'un prokonsüllüğü devresine aittir. Boeckhius, Lollianus Gentianus'un M. s. 211 den itibaren Konsül ve daha sonra Prokonsül olduğunu ileri sürmüştür⁶.

Le Bas ise, bu şahsın prokonsüllüğünün Markus Aurelius (M. s. 161-180) den sonra olamayacağını belirtmiştir⁷. İzmir'in üçüncü def'a Neokor⁸ olduğu kabul edilirse bu yazıtın da imparator Karakalla zamanı (M. s. 211-217) veya ondan sonraki yıllara ait olduğu sonucu çıkarılabilir. Mamafih Lollianus Gentianus'un, İzmir⁹ ve Efes¹⁰ kitabelerinden tanıdığımız ve 7 yıl prokonsüllük (M. s. 241-247) yapmış olan Lollianus Egnatius ile bir ilişkisi olup olmadığı araştırılmaya değer.

b) *İkinci yazıt* : Bu yazıtta İmparator Septimius Severus, saltanat ortağı ve büyük oğlu Markus Aurelius Antoninus (Karakalla), küçük oğlu L. Septimius Geta ile Septimius Severus'un karısı Julia Domna söz konusu edilmektedir. Septimius Severus'un onbirinci def'a İmparator¹¹, ikinci def'a Konsül¹², altıncı def'a Tribunicia Potestas¹³ olduğu ve küçük oğlu Geta'nın Sezar¹⁴ ilân edildiği M. s. 198 yılı, yazıtımızın da tarihi olmaktadır.

c) *Üçüncü yazıt*, imparator Lukius Domitius Aurelianus ve karısı Ulpia Severina zamanına (M. s. 270-275) aittir.

d) *Dördüncü yazıt*, imparator Diokletianus ve imparator Maximianus'un müşterek saltanat devresini (M. s. 286-305) işaret etmektedir.

⁷ Le Bas, op. cit. p. 11.

⁸ İzmir şehri (Smyrna) birinci def'a Tiberius, ikinci def'a Hadrianus ve üçüncü def'a Karakalla zamanında Neokor olmuştur. Bak : Ikonomos-Slars, Etude sur Smyrne, Smyrne 1868, p. 24 ff.

⁹ İzmir Müzesi Env. no : 122.

¹⁰ Fr. Mitner, XXII. Forläufiger Bericht über die Ausgrabungen in Ephesos, Öjh. Bd. XLIV, s. 257.

¹¹ Imperator kelimesi kumandan, general demektir. İmparatorun gerçek ve anayasaya dayanan kudretini gösterir (E. Bosch).

¹² Roma Cumhuriyetinin en yüksek sıfatı olan konsüllük de sene sene sayılırdı. Çokluk imparatorların kendileri de konsül olmuşlardır.

¹³ Tribunicia potestas, halk tribününün (mahkemesinin) memuriyet yetkisidir. Bu memuriyet bir yıl müddetle geçerli olduğundan her yıl yeniden verilmesi gerekiyordu. Bu bakımdan kısaltılmış şekli olan TR P veya TRIB POT kelimelerinin yanında eklenen sayılar, imparatorun saltanat yıllarını da göstermektedir.

¹⁴ Sezar (Kaiser) kelimesi, burada şehzade anlamında kullanılmıştır.

⁶ Boeckhius, op. cit. p. 727.

e) *Beşinci yazıt*, imparator Büyük Konstantin ve üç oğlu Konstantin, Konstans ve Konstant tarafından yaptırılan yol onarımı ile ilgilidir. Burada Konstans ve Konstant sezar ünvanını taşımış olduklarından bu yazıtın M. s. 335-337 yılları arasına tarihlenmesi gerekir.

f) *Altıncı yazıt*, imparator Fl. Valentinianus ve kardeşi imparator Fl. Valens müştereken saltanat ederlerken yâni M.s. 364-375 yılları arasında aynı sütun üzerine kazılmıştır.

C.- BULUNTU YERİ

F. Slaars tarafından ifade edildiğine göre söz konusu sütun 1868 yılında Pınarbaşı köyünün batısındaki Türk mezarlığı içinde görülmüştür¹⁵. Pocockius'a atfen verilen bilgiye (C. I. G. n. 3179) göre ise, İzmir'in doğusunda Hacılar (bu-

günkü Naldöken) köyü yöresindeki Türk mezarlığında¹⁶ bulunmuştur. Bu mahal, Pınarbaşı köyünden uzakta değildir¹⁷. Buna göre bu taşın ilk buluntu yerinin bu çevrede olduğu anlaşılır.

İzmir'den başlayarak Pınarbaşı, Belkahve ve Kemalpaşa'dan (antik Nymphaion) geçen yol, Turgutlu'ya varmazdan biraz önce ikiye ayrılır. Bir kolu Manisa'ya doğru gider, diğer kolu ise Salihli (Sart) doğrultusunda uzanır. Bu modern yolun, antik çağlarda buradan geçen anayol üzerinde bulunduğu bir gerçektir¹⁸. Roma devrinde yukarıda belirtilen zamanlarda yapılan yol onarımını göstermesi bakımından bu mesafe taşının arkeoloji için özel bir önemi vardır.

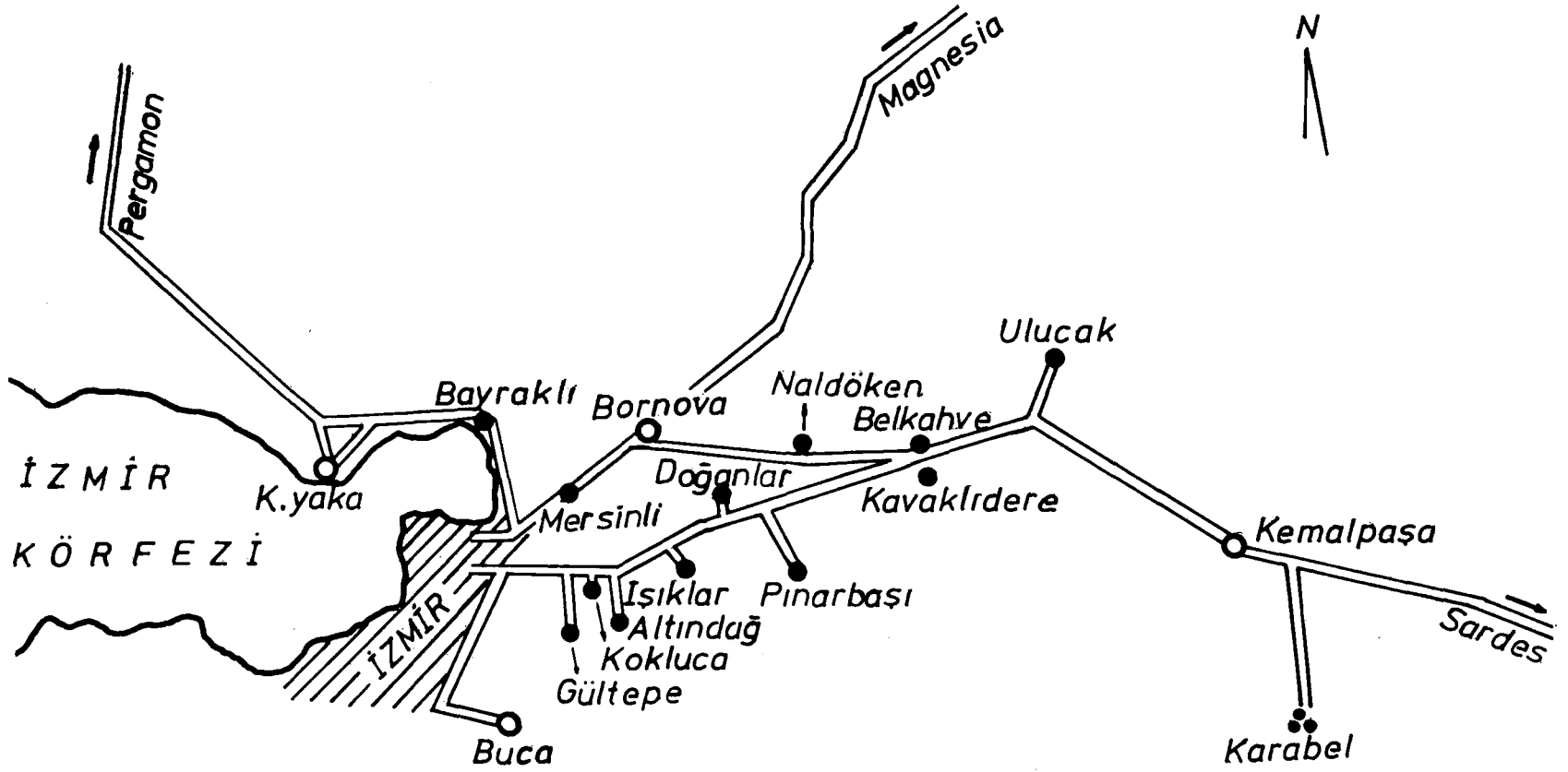
İzmir'deki askeri depoda toplanmış birçok antik eser gibi bu sütun da, İzmir Müzesinin kurulmasıyla buraya taşınmıştır.

¹⁵ Slaars, op. cit. p. 9, note 16.

¹⁶ Burası, eskiden hacca giden deve kervanlarının konakladığı yer olduğu için halen "Hacılar Kır" adını taşımaktadır.

¹⁷ Ekli plâna bakınız.

¹⁸ Aynı yol üzerinde biri Altındağ köyünün altındaki Kokluca Mezarlığında, diğeri Belkahve çeşmesinde olmak üzere iki miltası daha bulunmuştur. Bak : İzmir Müzesi Env. no : 1553, 3229.

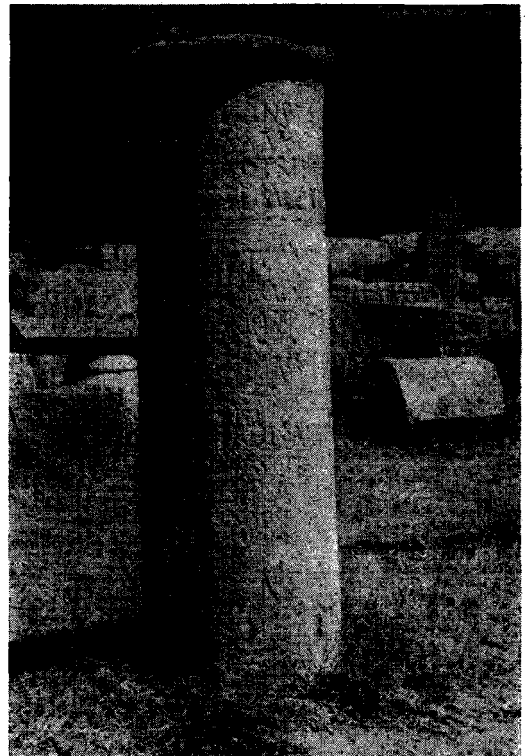

Izmir ve çevresinin planı

Izmir ve çevresi yol haritası

Res. 1. İzmir Müzesindeki Romen miltaş
(Env. No. 174)

Res. 2. İzmir Agorasındaki Romen miltaş
(Env. No. 1553)